

10. Maturitná otázka z dejepisu **BURŽOÁZNE REVOLÚCIE – NIZOZEMSKO, FRANCÚZSKO, ANGLICKO**

Kapitalistický výrobný spôsob, ktorý ojedinele vznikol v niektorých európskych krajinách už v 14. a 15. storočí, sa od polovice 16. storočia rýchlo rozširoval. V Nizozemsku, Anglicku a potom aj vo Francúzku jeho rozvoj urýchlili námorské objavy, ktoré podstatne prispeli k vytvoreniu dostatku peňazí a voľnej pracovnej sily. Peňažné bohatstvo podnikatelia vkladali do manufaktúrnej výroby, vznikol trh a obchod. Formovala sa buržoázia, ktorá sa stávala vedúcou silou v spoločnosti. Snahou o emancipáciu buržoázie, ale aj prostého ľudu sú poznamenané buržoázne revolúcie v Európe. Filozofi ospevujú prirodzený spôsob života, založený na porozumení prírode, ktorá sa stáva najmä pre obrovský rozmach vedy, prioritným objektom záujmu. Tradičné náboženské putá stabilizujúce stav dovtedajšej spoločnosti sú kritizované ako dogmatické a sú v priamej opozícii voči novovznikajúcemu spôsobu myslenia a majetkových vzťahov. Buržoázia nadobudla týmto prevratmi rozhodujúce postavenie v hospodárstve i politike. Utvorila buď republiky, alebo ústavné(konštitučné) monarchie – panovník mal presne určené práva, obmedzoval ich volený zastupiteľský snem, v ktorom boli aj zástupcovia buržoázie.

VEĽKÁ FRANCÚZSKA BURŽOÁZNA REVOLÚCIA

PREDPOKLADY PRE VYPUKNUTIE VFBR

KRÍZA ANCIEN RÉGIME

1. Účasť Francúzska vo vojne za americkú nezávislosť - tá **zhoršila dlhotrvajúce finančné ťažkosti monarchie.**
2. Hlavná ťarcha daňového zaťaženia ležala na pleciach remeselníkov a roľníkov, najchudobnejších, a tiež najpočetnejších vrstiev – bola spôsobená neochotou privilegovaných vrstiev podrobiť sa myšlienke daňovej rovnosti. Okrem štátnych daní boli roľníci povinní odvádzať dávky svojim pánom na základe feudálnych práv.
3. Krajina bola vyčerpaná aj nepriaznivou úrodou, **čím prudko stúpla cena obilia a mestská chudoba bola na pokraji hladomoru.**
4. Vplyv na vypuknutie VFBR malo taktiež rozvíjajúce sa osvietenstvo (Russoa, Voltaire)

ZVOLANIE GENERÁLNYCH STAVOV

Kvôli katastrofickému stavu financií v štátnej pokladnici (Francúzsko vyhlásilo štátny bankrot) sa rozhodol v roku **1789 Ludovít XVI.** Po 150tich rokoch **zvolať generálne stavy** :

1.stav: duchovenstvo

2.stav: šľachta

3.stav: meštianstvo (boli najpočetnejší, no neboli rovnocenní s ostatnými dvoma stavmi)

Očakával od nich, že mu pomôžu zlepšiť finančnú situáciu krajiny. Všade sa vypracúvali súpisy požiadaviek a pripomienok, ktoré mali byť predložené generálnym stavom.

5. mája 1789 sa zišlo vo Versailles v Paríži zhromaždenie generálnych stavov. Kráľ dúfal, že prítomnosť meštianstva vyľaká duchovenstvo a šľachtu. Meštiansky stav totiž žiadal zrušenie privilégií týchto dvoch stavov. Predovšetkým žiadali zmenu rokovacieho poriadku (keďže podľa toho pôvodného boli v nevýhode). Kráľ sa nazdával, že zo strachu o ostatné výsady budú prvé dva stavy rýchlo súhlasiť s tým, že majú platiť dane.

Mnohí šľachtici si zasa robili nádeje, že sám kráľ sa zľakne tretieho stavu a to využijú na to, aby ho donútili prijať presné pravidlá hry – prestať svojvoľne vládnuť a prijať základný zákon – **ústavu**, ktorá by platila pre všetkých.

Vôľu tretieho stavu vyjadrovalo heslo, ktoré sa rýchlo šírilo po celom Paríži: „**Sloboda – rovnosť – bratstvo!**“(liberté – égalité - fraternité). To znamenalo, že Francúzi hodlajú skoncovať s delением spoločnosti na privilegovaných a neprivilegovaných. **Všetci majú mať**

rovnaké práva. *Vznikol spor ohľadne spôsobu hlasovania, kedy šľachta a duchovenstvo navrhovali, aby sa hlasovalo v každom stave osobitne, čo by im bolo prinieslo takmer automaticky väčšinu. Zástupcovia tretieho stavu spolu s časťou nižšieho duchovenstva žiadali spoločné rokovanie a hlasovanie za osobu.*

Asi po mesiaci, keď kráľ videl, že sa situácia komplikuje, vyzval tretí stav, aby sa rozišiel. Ten však neposlúchol a 17.6.1789 sa vyhlásil za reprezentanta národa – **Národné zhromaždenie**. (Známy je výrok zástupcu Národného zhromaždenia – neskôr jeho predsedu – **Mirabeau** – a na margo kráľovej výzvy: „Rozídeme sa len pod bajonetmi“)

CIELE

1. obmedziť absolutizmus panovníka
2. zabezpečiť si účasť na vláde
3. získať rovnosť pred zákonom
4. zrušiť privilégia šľachty a duchovenstva
5. sloboda podnikania
6. občianske a demokratické slobody

PRIEBEH

VYPUKNUTIE REVOLÚCIE

Obyvateľstvo, ktoré bolo svedkom pohybu kráľových vojsk v hlavnom meste, sa obávalo, aby kráľ so šľachtou nevystúpili proti reformám. Zlé zvesti sa šírili aj z Versailles a medzi Parížanmi sa začala šíriť panika. V snahe ozbrojiť sa pred kráľovým vojskom zaútočil 14. júla 1789 rozvášnený dav na kráľovskú väznicu v Bastile a jej pád sa považuje za začiatok francúzskej revolúcie.

Národné zhromaždenie vytvorilo Národnú gardu (na čele ktorej stál Lafayette) a 4.8.1789 dekrétom zrušilo feudálnu závislosť roľníkov vo Francúzsku, ďalej boli zrušené ich osobné povinnosti, avšak neboli zrušené povinnosti plynúce z držby pôdy. 26. augusta prijalo Národné zhromaždenie Deklaráciu práv človeka a občana, ktorá zaručovala ľuďom právo na osobnú slobodu, vlastníctvo a bezpečnosť, slobodu zhromažďovania a hovorila, že nikto nesmie byť prenasledovaný za svoj názor a presvedčenie a o rovnosti občanov pred zákonom.

Napokon po dvojročnom úsilí prijalo 3. septembra 1791 Národné (Ústavodarné) zhromaždenie prvú francúzsku ústavu, na základe ktorej sa Francúzsko:

1. stalo konštitučnou monarchiou, a kráľ dovedty stojaci nad zákonom, stratil svoje výsadné postavenie a musel sa podrobiť litere zákona.
2. rozdelilo na departmenty
3. súkromný majetok sa stal nedotknuteľným

Ústava zaručovala individuálne občianske práva. V rámci zmeny územnosprávneho členenia sa vytvárali departmenty, obvody a obce s miestnou samosprávou na čele s voleným starostom. Každý oprávnený volič mohol okrem poslancov voliť aj sudcov a členov poroty miestnych súdov

Zákonodarná moc patrila Národnému zhromaždeniu, ktoré sa po prijatí ústavy premenovalo na **Zákonodarné**, a ktorého poslancov mohli voliť všetci muži, ktorí dokázali, že platia aspoň minimálne dane – bolo to volebné právo na základe majetkového cenzu. Výkonnú moc mal kráľ (mal napr. právo menovať ministrov; právo „veto“ s odkladným účinkom – t.j. len do určitého času).

Zákonodarné zhromaždenie však nebolo jednotné

- umiernení (chceli konštitučnú monarchiu)
- radikálni (chceli republiku – jakobíni)

Niektorí poslanci **Zákonodarného zhromaždenia** však **kráľovi neverili**. Túto nedôveru si vyslúžil aj svojím **nevydareným pokusom o útek** za hranice **20. júna 1791**, odkiaľ chcel organizovať boj proti revolučnej vláde. Proti kráľovi **zaujali tvrdý postoj jakobíni** (radikálni revolucionári, ktorí sa stretávali v kostole sv. Jakuba), ktorí ho označili za zradcu francúzskeho ľudu. **Tento tvrdý postoj podnietil európskych panovníkov k aktivite** z obáv, aby francúzsky príklad nenasledovalo aj ich domáce obyvateľstvo. Zabudli preto na vlastné spory a **pripravovali vojnu proti Francúzsku**. **Revolučná vláda** ich však **predbehla**. **20. apríla 1792 vyhlásila vojnu Rakúsku** ako odpoveď na provokatívne požiadavky Rakúska inšpirovaných francúzskymi emigrantmi. Na stranu Rakúska sa pridalo ešte aj Prusko. **Ich vojská prenikali čoraz hlbšie na francúzske územie**. Čím viac bolo Francúzsko ohrozené, tým väčší silneli hlasy za zosadenie kráľa a odstránenie jeho prívržencov.

10. augusta 1792 vypuklo v Paríži ľudové povstanie. Parížania vytvárali **ozbrojené gardy** a podarilo sa im **dobyť kráľovský palác, zatkli kráľa a vydali ho parlamentu**. **Zákonodarné zhromaždenie** vzápätí **zosadilo kráľa z trónu a 21.9.1792 vyhlásilo republiku**. **Kráľ bol popravený 21.1. 1793**.

Dôležitou udalosťou bola **bitka pri Valme 20. septembra 1792**, kde francúzska armáda zaznamenala prvé významné víťazstvo a rakúske a pruské vojská boli vytlačené zo severného Francúzska.

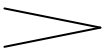
REPUBLIKA V TIENI TERORU

Po vyhlásení republiky sa **uskutočnili nové voľby** na základe všeobecného volebného práva. Novozvolený parlament sa premenoval na **Konvent** a sústredil vo svojich rukách právo vládnuť, vydávať zákony, ba dokonca aj súdiť. Bol však nejednotný (najväčšiu časť tvorili jakobíni – revolučná buržoázia).

Proti jakobínom stáli **girondisti** – priemyselná buržoázia (boli z departmentu Giron, preto to pomenovanie). Neskôr dali jakobíni popraviť 21 girondistov.

Nastáva Jakobínska diktatúra. Roku **1793 vydali ústavu**. (Obsahovala napr. všeobecné hlasovacie právo, právo na prácu, právo povstania ľudí pri nedodržaní ústavy,...) Bola však nezrealizovaná, pretože museli chrániť Revolúciu a Republiku (t.j. pred vonkajším a vnútorným nepriateľom)

Vonkajší nepriatelia: Rakúsko,
(tzv. interveni) Prusko,
Anglicko

Vnútorní nepriatelia: Girondisti
Royalisti (prívrženci kráľa – „zbesilí“) tzv. **kontrarevolucionisti**

Jacobíni **zaviedli nový kalendár**, v ktorom boli mesiace pomenované podľa javov (napr. mesiac vetrov, ...)

Konvent zriadil Výbor pre verejnú bezpečnosť, ktorý mal za úlohu ochranu proti kontrarevolúcii. **Zriadil** taktiež **Výbor pre verejné blaho** na čele s **Maximilianom Robespierrom**, ktorého úlohou bolo starať sa o poriadok v štáte a účtovať s jeho vnútornými aj vonkajšími nepriateľmi.

Vznikol **Revolučný tribunál** – bol to súd (vydával najmä tresty smrti popravením gilotínou). **Nastala „vláda gilotíny“**. *Každá osoba podozrivá zo zrady republiky bola zatknutá. Občan musel demonštrovať svoju podporu republike a okázalé nosiť emblémy revolúcie ako napr. trikolóru. Robespierre tiež ako odporca kultu rozumu zaviedol Kult najvyššej bytosti, ktorý mal rozvíjať občiansku uvedomelosť a republikánsku morálku.*

Obetou vlastného fanatizmu sa však stal aj samotný Robespierre. Stalo sa tak preto, lebo samotní členovia Konventu sa ho začali báť potom, čo **dal popraviť v apríli viacerých predákov ultraľavicovej a umiernennej frakcie** (Hébert, Danton, Marat...). Tí už totiž teror

nepovažovali za nevyhnutný, nakoľko sa vnútorná situácia vo Francúzsku zlepšila a mimoriadne prostriedky už neboli nevyhnutné. **27. júla 1794** na verejnom zasadnutí nič netušiaceho **Robespiera** spolu s jeho 21 spolupracovníkmi zatkli a v nasledujúci deň aj popravili. Táto udalosť znamenala **koniec jakobínskej diktatúry**. – končí jakobínska éra a **nastupuje termidorská éra**. (pád jakobíncov totiž nastal v mesiaci zvanom termidor a z toho potom pomenovanie nasledujúcej éry)

Po poprave Robespiera a **páde vlády jakobínov začalo vojnové št'astie žičiť Francúzom**. **26. júna 1794** sa konala **bitka u Fleurus**, v ktorej francúzska revolučná armáda **zaznamenala významné víťazstvo nad koalíčnými vojskami** a revolučná armáda **znovu postúpila do Belgicka** a k **Rýnu**. Francúzi obsadili aj celé **Holandsko**. **5. apríla 1795 uzavrelo Prusko s Francúzskom separátny mier**. Prusko sa tak stalo po **Toskánsku** **druhým** feudálnym štátom, **ktorý uznal existenciu francúzskej republiky**.

„CÉZAR PRÍDE“ (ROBESPIERRE) ALEBO NÁSTUP NAPOLEONA

V septembri 1795 bola **prijatá nová francúzska ústava**, ktorá likvidovala demokratické vymoženosti jakobínskej ústavy a politické práva obmedzila na buržoáziu. Výkonná moc pripadla päťčlennému **direktóriu**.

Vzniká dvojkomorový parlament: 1. Rada starších

2. Rad 500

Zaviedli opäť **majetkový cenzus** (len ten, kto má majetok, má právo voliť)

Nové podmienky umožnili **opätovný návrat royalistov**, ktorí **zvítazili vo voľbách** v **apríli 1797** a žiadali nastolenie mieru. Takisto bezútešná hospodárska a sociálna situácia frustrovala Francúzov a motivovala ich k ozbrojenému odporu.

Preto členovia Direktória obávajúc sa návratu monarchie, ako aj jakobinizmu, **rozhodli sa oprieť o generála Bonaparta**, aby sa za pomoci sily zbavil rojalistov. Generál príkaz do bodky splnil a odvtedy úloha armády v politickom živote neustále rástla. **Ústava z roku 1800** z neho spravila na desať rokov **prvého konzula** a neskôr po prebehnutí plebiscitu **bol korunovaný** za **cisára pod menom Napoleon I.** Stála pred ním neľahká úloha – po **10 rokoch** revolučného rozvratu stabilizovať krajinu a vniesť revolučné princípy do bežného života.

ANGLICKÁ REVOLÚCIA

3 fázy:

1. **1640 – 1642** – zvolanie parlamentu a príprava na vojnu
2. **1642 – 1649** – občianska vojna
3. **1649 – 1660** – republika

SITUÁCIA V ANGLICKU PRED VYPUKNUTÍM REVOLÚCIE

POLITICKÉ A SOCIOEKONOMICKÉ PREDPOKLADY

Po tridsaťročnej vojne sa najsilnejšou mocnosťou na kontinente stalo Francúzsko, **najsilnejšou námornou mocnosťou** však zostalo **Anglicko**. Na rozdiel od **Francúzska** sa však v **Anglicku** nepresadil **absolutizmus**. **Anglicko** bolo parlamentnou monarchiou. Po zámorských objavoch ťažilo zo svojej výhodnej polohy a zapojilo sa naplno do obchodu so zámorím.

Obchodovalo predovšetkým s kvalitnou anglickou vlnou, resp. vlnenými látkami. *Rast produkcie vlny viedol v 16.-17. storočí k tzv. ohradzovaniu – pôda sa zaberala na chov oviec. Množstvo roľníkov tak prišlo o pôdu. Keď rastúce množstvo vlny nestačili spracúvať remeselníci v cechoch, začali vznikať manufaktúry. Z prosperujúceho obchodu bohatli zámožní mešťania – majitelia manufaktúr, obchodníci a finančníci – buržoázia.*

Nové pomery sa odrazili aj v parlamente tým, že dolná snemovňa, v ktorej zasadali práve zástupcovia mešťanstva, nadobudla väčší význam ako horná snemovňa, v ktorej zasadali zástupcovia šľachty. Roku 1603 nastúpila na anglický trón nová dynastia – **Stuartovci – Jakub I.**, ktorá vládla aj v Škótsku a Írsku. Pod ich vládou sa Anglicko, Škótsko a Írsko zjednotili a vznikla Veľká Británia. Stuartovci sa podľa Francúzskeho vzoru pokúsili vládnuť absolutisticky, bez ohľadu na parlament.

NÁBOŽENSKÉ ROZPORY

Henrich VIII. Tudor zaviedol **anglikánsku cirkev** – na jej čele stál kráľ. Cirkev vlastnila veľké pozemkové majetky. **Vznikala náboženská opozícia**, opierajúca sa hlavne o stredné mestské vrstvy, ale aj o buržoáziu a časť novej šľachty. Jej predstavitelia sa nazývali **puritáni** – z lat. purus = čistý. Vznikli dve puritánske strany, ktoré sa líšili v názoroch na cirkevnú organizáciu i na spôsob vlády.

Presbyteriáni boli ochotní uzavrieť s kráľom kompromis. Žiadali, aby cirkev spravovali volení presbyteri. Patrili sem bankári, veľkoobchodníci a bohatá šľachta.

Independenti –nezávislí– boli proti štátnej cirkvi, žiadali nezávislosť náboženských obcí. Usilovali sa o podiel stredných vrstiev na politickej moci v krajine. Tento prúd žiadal aj úplný rozchod s kráľom. Patrili sem menej bohatí majitelia manufaktúr a drobní obchodníci **na čele s Oliverom Cromwellom**.

Taktiež do opozície patrili aj najnižšie vrstvy obyvateľstva **levelleri**, ktorí žiadali zmenu spoločenského zriadenia.

PRVÉ OBDOBIE REVOLÚCIE (1640-1642)

Keď sa **Karol I.** pokúšal zaviesť anglikánsku cirkev a absolutizmus v Škótsku, vypuklo proti nemu na konci tridsiatych rokov povstanie. Pretože Karol I. nemal ani vojsko, ani peniaze, musel v roku 1640 **zvolať parlament**, aby získal prostriedky na potlačenie povstania. Parlament sklamal kráľove nádeje. Ten prevzal iniciatívu, odsúdil **grófa Stafforda a arcibiskupa Lauda** – neúnavných podporovateľov tyranie a zavrhol kráľovu politiku vo **Veľkej remonštrácii roku 1641**. **Opozícia dosiahla, že bez súhlasu parlamentu sa nesmie zaviesť žiadna nová daň a že parlament sa môže rozpustiť len vtedy, keď o tom sám rozhodne**. Medzi členmi parlamentu však boli nezhody, ktoré chcel kráľ využiť. Po neúspešnom ozbrojenom zákroku **kráľ opustil Londýn**, odišiel do **severného Anglicka**, kde začal zhromažďovať vojsko.

DRUHÉ OBDOBIE REVOLÚCIE (1642-1649)

V Anglicku vznikla občianska vojna. **Krajina sa rozdelila na dva nepriateľské tábory, kráľovský a parlamentný**.

Kráľovský tábor: feudálna šľachta

anglikánska cirkev (severozápadné Anglicko)

feudalizmus

Parlamentný tábor: nová šľachta

puritáni (juhovýchodné Anglicko)

kapitalizmus

Táto skupina, ktorá nábožensky patrila k **presbyteriánom**, chcela moc panovníka iba obmedziť. Ďalšiu skupinu tvorili stredné vrstvy, s ktorými spočiatku spolupracovala aj mestská a vidiecka chudoba. Nábožensky patrili k **independentom**.

Parlamentná armáda pod velením **lorda Essexu** bojovala veľmi slabo. Obrat nastal až vtedy, keď sa **na čelo armády postavil vidiecky šľachtic Oliver Cromwell**. Vytvoril revolučnú armádu:

- Z najnižších vrstiev vytvoril pechotu
- Z dobrovoľníkov vytvoril obrnené jazdy
- Udeľoval vojenské hodnosti podľa zásluh (nie podľa rodu).

Táto revolučná armáda **zvíťazila v kľúčových bitkách nad kráľom – Marston Moor (1644), Naseby (1645)**. Presbyteriáni, ktorí sa v priebehu vojen obohatili (skonfiškovaná pôda anglikánskej cirkvi), **dosiahli svoj cieľ a revolúciu pokladali za skončenú**. **Vidiecke a mestské ľudové vrstvy však chceli pokračovať v revolúcii**.

Utvorili si stranu levellerov – rovnostárov – ktorá si vytýčila svoj vlastný program. V ňom žiadali všeobecné volebné právo, republikánske zriadenie a vrátenie pozemkov. **30. januára 1649** bol nakoniec **Karol I. popravený**, ako hlavný vinník občianskej vojny podľa revolučného tribunálu.

Anglicko sa tak stalo na 11 rokov republikou, v ktorej vládol parlament.

TRETIE OBDOBIE REVOLÚCIE

V poslednom období revolúcie vládli independenti vedení Cromwellom. Potlačili povstania v **Škótsku a Írsku** a opäť ich pripojili k **Anglicku**. V roku **1651** bol vydaný zákon o moreplavbe (tzv. navigačné akty), ktorý zaručoval výraznú preferenciu Angličanov v zahraničnom obchode a narušila sa tým tak doterajšia prevaha **nizozemských** kupcov, pretože povoľoval dovoz tovaru do Anglicka len na anglických lodiach.

Roku 1653 O. Cromwell využil rozpory v parlamente, **nastolil vojenskú diktatúru**, stal sa **lordom protektorom** a vládol bez parlamentu. Avšak v roku **1658 O. Cromwell** zomrel a jeho **smrť urýchlila vnútorný rozklad revolučného tábora**. Nový anglický parlament pozval **v roku 1660** na trón **Karola II**, syna **Karola I**. Za jeho vlády bol **prijatý dôležitý zákon Habeas Corpus Act (1679)**, ktorý zaručoval osobnú slobodu a zároveň ochranu pred neopodstatneným uväznením. Tak sa opäť na čelo **Anglicka** postavila dynastia **Stuartovcov** – **bola obnovená monarchia**. Kráľ sa mal vzdať všetkých pokusov o absolutistickú vládu, rešpektovať parlament a štátne anglikánske náboženstvo. Keďže tieto záväzky on ani jeho nástupca **Jakub II** nespĺnili, zosadil roku **1688** parlament **Jakuba II** z trónu a na anglický trón povolal **Viliama III. Oranžského** – holandského **miestodržiteľa**. **Obidve krajiny sa tak dočasne spojili personálnou úniou**. Pred korunováciou sa musel zaviazat', že bude rešpektovať **Bill of Rights** – Listinu slobôd – z roku **1689** a riadiť sa vôľou parlamentu a pravidelne ho zvolávať.

Tento základný text európskych dejín ustanovuje, že „moc zákonov stojí nad mocou kráľa“. Uznáva petičné právo, ruší priveľmi kruté súdne rozhodnutia a vypísanie daní podrobuje schváleniu parlamentu.

NIZOZEMSKÁ REVOLÚCIA

Odohrala sa v **16. storočí** a bola **vôbec prvou víťaznou buržoáznou revolúciou, ktorá v Európe vytvorila prvý buržoázný štát s republikánskou formou vlády**. Jej podpora sa tiahla všetkými vrstvami spoločnosti, čím upevnila svoj národnooslobodzovací charakter. Jej terčom sa pochopiteľne stala aj **katolícka cirkev**, ako hlavná opora feudálneho absolutizmu.

HOSPODÁRSKY A POLITICKÝ STAV NIZOZEMSKA V 16. STOR.

Nizozemsko zaberalo nížinu okolo dolného toku troch riek: **Rýna, Maasy a Šeldy + územie dnešného Belgicka, Holandska, Luxemburska a niektoré francúzske kraje**. Bolo španielskou dŕžavou, **územie zjednotil Karol V**: 17 provincií malo na čele **miestodržiteľa a snem**. Jednotiacim prvkom bola **štátna rada**, tvorená miestodržiteľmi provincií na čele s **generálnym miestodržiteľom**, ktorý zastupoval španielskeho kráľa. Na začiatku revolúcie bola generálnou miestodržiteľkou **Margarita Parmská**. Od konca **15. storočia** sa tu rozvíjal kapitalistický spôsob výroby, urýchlili ho v **16. storočí** zisky zo španielskych kolónií.

- vznikali manufaktúry
- rozvíjal sa obchod (dovážali obilie, vlnu, vyvážali svoje produkty)
- kvôli obchodu sa vyrábalo väčšie množstvo lodí

Z majiteľov manufaktúr, lodiarov a obchodníkov sa utvárala **buržoázia**, ktorá **sa stala vedúcou silou spoločnosti**.

Existoval hospodársky a politický rozdiel medzi sev. a juž. provinciami.

A. **Južné provincie** (jadro: **Flámsko, Brabantsko**):

1. bohatšie
2. politickú prevahu si zachovávala vysoká šľachta (zastávala dôležité úrady, mala hospodárske výsady)
3. obyvateľstvo bolo prevažne katolícke

B. **Severné provincie** (najvýzn. **Holland, Zeeland, Utrecht**)

1. chudobnejšie oproti juhu
2. vedúcou triedou spoločnosti bola buržoázia
3. obyvateľstvo bolo holandské a hlásili sa ku kalvinizmu

ZAČIATKY ODBOJA

Nizozemsko bolo **španielskou dŕžavou**. V **16. stor.** za vlády **Filipa II.** **nastal veľký hospodársky úpadok Španielska**. Deficitné hospodárstvo sa kráľ snažil vykryť ziskami z dŕžav, z ktorých najbohatšie bolo **Nizozemsko**.

Okrem **vysokých daní** sa **Filip II.** snažil **podporovať katolicizmus v boji proti reformácii** (prejavilo sa to najmä prísnyim potláčaním **kalvinizmu**, ktorý sa rozšíril do veľkých miest **Nizozemska**).

Zriaďoval nové arcibiskupstvá, zavádzal inkvizíciu. **Obmedzovanie obchodnej slobody, náboženskej slobody a stavovských výsad vyvolali v Nizozemsku odpor proti španielskemu vykorisťovaniu**, ktorý nakoniec **vyvrcholil v prvej buržoáznej revolúcii**.

Odpor sa najprv prejavil v štátnej rade medzi vysokou šľachtou, ktorej bol odoberaný majetok Španielmi, a tak sa vytvorila tzv. **mierna opozícia**:

Princ **Viliam Oranžský**
Admirál **Hoorn**

Knieža **Egmont**

Mierna opozícia rokovala s Margaritou Parmskou, no tieto rokovania k ničomu nevedli.

Po odvolaní miestodržiteľa sa snažila drobná šľachta, **Španielmi** nazývaní **gézi** (žobráci), ktorá hrozila ozbrojeným povstaním. **V roku 1566** po neplodných rokovaníach **sa vzbúril ľud**. **Vypukli vzbury hlavne proti katolíckej cirkvi** (tzv. „**obrazoborecké**“ **nepokoje** - ničili kostoly, ich zariadenie). Šľachta povzburená prvým úspechom a zjednotená **zmluvou z Bredy (1565)** žiadala samosprávu krajiny a slobodu vierovyznania. Kráľ na túto vzburu reagoval tak, že do **Nizozemska** **poslal španielske vojsko** na čele s **vojvodom z Alby**, ktorý zaviedol teror nazývaný **Albova hrôzovláda**. **Popravoval účastníkov odboja, konfiškoval majetky a prenasledoval katolíkov a zavádzal nové dane**. Dal popraviť Hoorna a Egmonta, princ Oranžský ušiel z krajiny.

NÁRODNÁ REVOLÚCIA

Opäť vznikli vzbury obyvateľstva. Proti hrôzovláde povstal celý národ – **začala Národná revolúcia**. **Búrili sa aj námorníci obchodného loďstva, napádali španielske lode**. **Na jar 1572 sa zmocnili prístavov na holandskom pobreží**. To bol signál na revolúciu v severných provinciách. Alba podal demisiu a opustil krajinu. **K revolúcii sa pridala buržoázia, poskytla peniaze na žoldnierske vojsko a na vybudovanie loďstva**. Severné provincie sa oslobodili a zvolili za miestodržiteľa **Viliama Oranžského**, ten so svojimi prívržencami oslobodil **mesto Bril**. **V južných provinciách nakoniec došlo k dohode so španielskou vládou**. **V roku 1579 Španielsko dosiahlo rozdelenie Nizozemska na dve časti: južné provincie uznali španielsku nadvládu (Arraská únia – spojenie desiatich katolíckych provincií, neskôr z nich vzniklo Belgicko), 7 sev. provincií tvorilo tzv. Utrechtskú úniu**, z ktorej v roku **1581** vznikol samostatný štát **Spojené nizozemské provincie (1648 – úplné oslobodenie - vzniká Holandská republika)**- na čele stál miestodržiteľ **Viliam Oranžský**. Štátnou ideológiou sa stal **kalvinizmus**. **Tento dátum sa zvykne považovať za nizozemskú revolúciu**. Vedúcou triedou sa stala veľkoburžoázia. Šľachta účast'ou v obchodoch a podnikaní prijala buržoázne zmýšľanie. **Vznikla stavovská republika** ovládaná buržoázno-aristokratickou oligarchiou.

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Táto karikatúra roľníka nesúceho šľachtica a predstaviteľa duchovenstva naráža na daňové zaťaženie ľudu. Privilegované stavy poberajú dôchodky, ktoré získavajú z prostriedkov nižších vrstiev (v tomto prípade symbolizované roľníkom)

Anglický kráľ Karol I. (1600 – 1649)
Van Dyck, Paríž, Louvre

Robespierre (1578 – 1794)
Paríž, múzeum Carnavalet

OSOBNOSTI :

Ludovít XVI
Robespierre
Hébert
Danton
Marat
Mirabeau
Napoleon I
Stuartovci
Oliver Cromwell
gróf Stafford
arcibiskup Laud
lord Essex
Karol I
Karol II
Jakub II
Viliam III Oranžský
vojvoda z Alby
Karol V
Filip II

GEOGRAFICKÉ ÚDAJE

Francúzsko
Holandsko
Nizozemsko
Anglicko
Londýn
Paríž
Versailles
Toskánsko
Rýn
Prusko
Rakúsko
Valme
Londýn
Fleurus
Škótsko
Írsko
Marston Moor
Naseby
Rýn
Maas
Šelda
Belgicko
Luxembursko
Flámsko
Brabantsko
Holland
Zeeland
Utrecht

Dátumy

5. máj 1789 – Vo Versailles sa zišli generálne stavy
14. jún 1789 – Útok na Bastilu
17. jún 1789 – vzniká Národné zhromaždenie
4. august 1789 – Dekrét o zrušení feudalizmu
26. august 1789 – Národné zhromaždenie prijalo deklaráciu práv človeka a občana
3. september 1791 – prijatie prvej francúzskej ústavy
20. jún 1791 – pokus kráľa Ľudovíta XVI o útek za hranice
20. apríla 1792 – revolučná vláda vyhlásila vojnu v Rakúsku
10. august 1792 – v Paríži vypuklo ľudové povstanie
21. január 1793 – poprava Ľudovíta XVI
20. september 1792 – bitka pri Valme
21. september 1792 – Francúzska republika

26. júna 1794 – bitka u Fleurus
27. júla 1794 – zatknutie Robespiera
5. apríl 1795 – Prusko uzavrelo s Francúzskom separátny mier
1795 – prijatá nová francúzska ústava
apríl 1797 – voľby
1800 – nová ústava zavádzajúca konzulát
1603 – na anglický trón nastúpili Stuartovci
1640 – Karol I zvolal parlament
1641 – Veľká remonštrácia
1644 – bitka pri Marston Moor
1645 – bitka pri Naseby
30. január 1649 – Karol I popravený
1651 – vydaný zákon o moreplavbe
1653 – O. Cromwell nastolil vojenskú diktatúru
1679 – prijatý Habeas Corpus Act
1658 – O. Cromwell zomiera
1660 – na trón zasadne syn Karola I. Karol II.
1688 – parlament zosadzuje Jakuba II.
1689 – prijatá Bill of Rights
16. storočie – obdobie v ktorom sa odohrávala nizozemská revolúcia, tiež obdobie veľkého hospodárskeho úpadku Španielska
1566 – vzburá nizozemského ľudu
1565 – prijatá Zmluva z Bredy
jar 1572 – vzbúrení námorníci sa zmocnili prístavov na holandskom pobreží
1579 – Španielsku sa podarilo presadiť rozdelenie Nizozemska
1581 – z Utrechtskej únie vzniká samostatný štát Spojené nizozemské provincie
1648 – úplné oslobodenie Nizozemska a vytvorenie Holandskej republiky

POJMY

Albova hrôzovláda
girondisti
generálne stavy
ústava
tretí stav
Sloboda, rovnosť, bratstvo
Deklarácia práv človeka a občana
Ústavodarné zhromaždenie
Zákonodarné zhromaždenie
Národná garda
majetkový cenzus
občianske práva
royalisti
jakobíni
jakobínska diktatúra
vláda gilotíny
Výbor pre verejné blaho
Výbor pre verejnú bezpečnosť
Revolučný tribunál
Konvent
kontrarevolucionisti
rojalisti
direktórium
konzul
cisár
absolutizmus
horná snemovňa
dolná snemovňa
buržoázia
buržoázna revolúcia
anglikánska cirkev
presbyteriáni
puritáni
independenti
levelleri
republika
zákon o moreplavbe
navigačné akty
lord protektor

Veľká remonštrácia
Habeas Corpus Act
miestodržiteľ
generálny miestodržiteľ
Bill of Rights
monarchia
snem
štátna rada
kalvinizmus
obrazoborecké nepokoje
Zmluva z Bredy
inkvizícia
gézi
stavovská republika
buržoázno-aristokratická oligarchia